

Hory Dávid - Lakatos Júlia - Nagy Attila Tibor

Szabad madarak röpte

A Méltányosság Politikaelemző Központ végigkísérte a kormányválságot, valamint a koalíció felbomlásának folyamatát. Az SZDSZ-t illetően a megújulás lehetőségét vehettük észre: annak lehetőségét, hogy egy megerősödött, "tisztább" liberális párt kerüljön ki a koalíciós szakításból. Kérdés, hogy a koalíciós válság hevében elnapolt elnökválasztási botrányból kibontakozó elnöki kampány, valamint a párt "konstruktív ellenzéki" magatartása mellett milyen fejlemények bontakoznak ki a pártot megosztó két meghatározó irányvonal tekintetében. Vizsgálatunk célja bemutatni a Kóka és a Fodor-tábor sajátosságait, valamint összehasonlítani álláspontjaikat annak érdekében, hogy felvázolhassuk milyen körülményeken múlhat a jövőbeli párton belüli elnökválasztás eredménye.

1. A Kóka- és a Fodor-irányzat sajátosságai

Az alábbi táblázat vázlatosan bemutatja a két elnökjelölt programcélkitűzéseit, a politikai erőterben való mozgását.

	Politikai álláspont	Egészségügyi reform	Emberi jogok	MSZP-hez fűződő viszony	Politikai karakter
Fodor Gábor	XX. század végi magyar liberális attitűd, értékelvű politizálás	Támogatja a magántőke bevonását, ugyanakkor fontosnak tartotta az MSZP-vel való kompromisszumot	A téma erőteljesebb megjelenítéséért küzd, „vissza az 1990-es évek elejének SZDSZ-éhez”	Éveken át egyszerre képviselt hol keményebb, hol megengedőbb hozzáállást az MSZP-vel szemben. Megváltozott személyi feltételek esetén kész a koalíció újrakötésére	Fontosnak tartja az alapvető erkölcsi normák politikai életben való érvényesítését, érvelő típus

Kóka János	Neoliberális gondolkodás, gazdaságban a „laissez faire” híve	Magántőke erőteljes bevonása, állampolgári öngondoskodás propagálása	Emberi jogok melletti kiállás, célkitűzéseinek ez kevésbé hangsúlyos része	2007 óta mind keményebb irányvonalat képvisel, egészen a koalíció felmondásáig elmenve	Sikerorientáltság az üzleti szellem politikára való átvitele, moralizálásnak nincs jelentősége.
-------------------	--	--	--	--	---

„Az SZDSZ legyen továbbra is a verseny pártja, a szolidaritás pártja, az esélyegyenlőség pártja, a demokratikus intézményrendszer védelmezője, mint ahogy volt a rendszerváltás óta mindvégig.”, foglalta össze Kóka János pártelnök politikusi hitvallását néhány hónappal ezelőtt a Beszélőben.¹ Talán nem véletlen, hogy pártjáról először a verseny jutott az eszébe, mert eddigi viszonylag rövid politikai tevékenysége is erre épült. Nem lehetett nehéz a szabad verseny képviselőjeként fellépnie, hiszen a politika előtti élete az üzleti világban való érvényesüléséről szólt.

Ebben természetesen nincs újdonság az SZDSZ részéről, mert a korábbi Kuncze-féle vezetésének a gazdaságpolitikáról való felfogása abban a szlogenben összegezhető, hogy „az állam rossz gazda”. Ebből is következett a privatizáció erőteljes támogatása az 1990-es évek folyamán. Kóka János továbbvitte ezt a vonalat nem pusztán mint pártelnök, hanem már abban az időszakban is, amikor betöltötte a gazdasági miniszteri posztot.

Tárcavezetőként fontosnak tartotta a multinacionális cégekkel való jó kapcsolatot is. Ez év elején derült ki, hogy a GKM éves szinten mintegy 30-40 milliárd forint vissza nem térítendő támogatást osztott ki munkahelyteremtés címén. A kedvezményezettek között volt a Bosch-csoport, Hankook, az Európa Divat Kft., a T-Systems és a Vodafone.²

Kóka János politikai arcképéhez szorosan hozzátartozik tehát az üzleti szellem, amit az is bizonyít, hogy elképzeléseiben többek között benne foglaltatott a vállalatirányítási rendszerek pártba való adaptálása is.³ (Hogy ebből mi valósult meg, arról nincs információ, pedig

érdekes kísérlet lehet, mennyiben alkalmazhatók a cégvezetési eljárások-pl. az SAP-rendszerek, ismeretek egy politikai szervezet vezetése során.)

Ezzel szemben Fodor Gábor idealistább, az elveihez következetesen ragaszkodó, a tisztességet, a demokratikus vitakultúrát a politikába bevinni igyekvő politikusnak látszik. Első ránézésre kettejük közül ő a kevésbé „körmönfontabb” politikus. A magyar közvélemény számára is ő a szimpatikusabb, s ez számára versenyelőny lehet a jelenlegi pártelnökekkel szemben.

Az egyes szakpolitikákban, legfeljebb árnyalatnyi különbségeket észlelhetünk Fodor és Kóka között, az SZDSZ politikájának fő elveiben mindig is egyetértettek. Az emberi jogok kérdését Fodor hangsúlyosabban szokta napirendre tűzni, az SZDSZ kezdeihöz, a Solt Ottília képviselte irányhoz visszanyúlva fontosnak tartja a leszakadókra, az önmagukról gondoskodni nem tudókra való odafigyelést is. Fodornak az MSZP-hez való viszonya egyébként nem mentes az ellentmondásoktól, bár az is igaz, hogy ő a rendszerváltozás kezdete óta szoros kapcsolatban van a szocialistákkal a politika színpadán. A Fideszből 1993-ban azért is kényszerült kilépni, mert ő már akkor úgy látta, hogy pártja elkezdett jobbra tolódni, azaz egyre kevésbé nyitott bizonyos lehetőségekre, beleértve akár az MSZP-vel való összefogást is. Az első MSZP-SZDSZ kormányban ugyanakkor ő maga is többször összetűzésbe keveredett Horn Gyula miniszterelnökkel. A Medgyessy-kormány idején azért is lett az SZDSZ belső ellenzékének egyik vezéralakja, mert véleménye szerint a Kuncze-féle pártvezetés nem képviselte eléggé következetesen a liberális értékeket az MSZP-vel szemben. A koalíciós válság idején viszont óvakodott az MSZP-vel való gyors szakítástól, s további tárgyalásokat szorgalmazott. Bár elképzelése nem valósult meg, az MSZP politikusai már-már leplezetlenül kívánták pártelnökké választását annak reményében, hogy vele újraköthető lesz a koalíció.

2. Ki kit győzhet le az SZDSZ tisztújításán?

Meglátásunk szerint sok múlhat azon, milyen háttér áll az aspiránsok mögött. A legfontosabb előnynek első ránézésre az tűnt, hogy Kóka János mögé egyértelműen odaálltak Kuncze Gábor és annak hívei. A Kuncze-vonalhoz az SZDSZ meghatározó vezetői közül többek

között Magyar Bálint, Horn Gábor, Wekler Ferenc, Demszky Gábor tartozott. Utóbbi csak megszorításokkal sorolható ide: főpolgármesterként Budapesten önálló hatalmi centrumra tett szert, viszont Fodorhoz közel állónak nem minősíthető, hiszen Budapest első embere éppen Fodor Gábor ellen mérkőzött sikerrel az SZDSZ 2000-es elnökválasztó küldöttgyűlésén. Számos olyan politikus van ebben a csoportban, akik hosszú évek óta ott vannak (voltak) a parlamentben és a pártban, sőt, Horn Gábor államtitkár személyében a kormányban is. Demszky Gábor akkor már több mint másfél évtizede állt a főváros élén főpolgármesterként. Kuncze Gábor egyszer, Magyar Bálint kétszer is volt miniszter, utóbbi a párt egyik legbefolyásosabb politikusának számít évek óta, az SZDSZ többszörös kampányfőnökeként sok tapasztalata van a kampányok levezetésében is. Ám Kunczéék támogatása kétélű fegyver is lehet, mert a volt pártelnök mandátumának végére sem tudta a pártot az 5 %-os népszerűségi mutató fölé vinni. Ráadásul 2006 őszén súlyos vereség érte az SZDSZ-t az önkormányzati választásokon is, melynek során több fontos város is elveszett a párt számára (többek között Békéscsaba és Veszprém), így a párt vidéken majdnem teljesen elveszítette önkormányzati irányító pozícióit. Visszatérve a pártot 2006-ig meghatározó, Kókát támogató erőkre: Magyar Bálint látványosan kihátrált Kóka János mögül, amikor felvetette Kuncze Gábor visszatérését az elnöki posztra, gyengítve ezzel Kóka esélyeit.

Fodor Gábor támogatói között polgármestereket, minisztereket, egykori illetve hivatalban lévő államtitkárokat alig találunk.. *Bauer Tamás egyre inkább kiszorult a párt fő sodrából,* majd magából a pártból is kilépett. Béki Gabriella is a parlamenti politizálásra fókuszáló személy. T. Asztalos Ildikót meg kell említeni, mint aki komoly tapasztalatokat szerzett a települési önkormányzatok vezetésében Miskolcon, valamint a párt Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Szervezetét is vezeti 2001 óta. Kovács Kálmán államtitkár is a Fodor vonalat képviseli. Ezzel együtt is a Fodor-vonalat alkotó garnitúra kevesebb politikai tudással volt felvértezve, mint a Kuncze-irányzat. Az tehát, hogy Kuncze Gábor a 2005-ös tisztújításon egyértelműen győzelmet aratott Fodor felett annak is köszönhető, hogy riválisa képtelen volt ütőképes csapatot összeállítani ellene. A helyzet akkor változott pozitívan Fodor Gábor számára, amikor cselekvő szerepet vállalt csapatában Gulyás József országgyűlési képviselő. Gulyás a 2002-2006-os ciklusban a Pest Megyei Közgyűlés alelnökeként is tevékenykedett, komoly tapasztalatokat szerezve ezzel. Később az Országgyűlés nemzetbiztonsági

bizottságának tagjam majd ő lett az SZDSZ ”belső parlamentjének”, az Országos Tanácsnak (OT) az elnöke (ami jelen esetben a legnagyobb jelentőséggel bírhat). Az OT ugyanis két küldöttgyűlés között a párt legfontosabb döntéshozó szerve a fontosabb politikai kérdésekben. Akár a párt operatív döntéshozó vezetőségének, az Ügyvivői Testületnek a határozatait is felülbíráhatja. Gulyás a 2007-es tavaszi pártelnök-választási folyamatban Fodor Gábor kampányfőnöke volt. Fodor kampánya professzionálissá vált: újságot adott ki, élt az Internet nyújtotta lehetőségekkel (saját honlap), sorra látogatta a helyi SZDSZ-szervezeteket. A Fodor-csapatot tovább erősítette John Emese, az SZDSZ fővárosi frakcióvezetője is.

Ha a jelenleg regnáló pártelnök eddigi mérlegét vesszük figyelembe, akkor komoly érvek hozhatók fel Kóka ellen és így Fodor mellett. Az SZDSZ gondjai ugyanis Kóka irányítása alatt sem enyhültek, sőt, a párt támogatottsága immár rendre a kritikus öt százalék alá esik a pártpreferencia-felméréseken. Bár kifelé az SZDSZ egységesnek és kérlelhetetlennek mutatkozott az egészségügyi társadalombiztosítás több biztosítóssá való átalakítás érdekében, ez a kiállás népszerűtlennek bizonyult a lakosság körében. Az egészségügyi reform végrehajtása körüli viharok, valamint a „co-payment”-rendszer (vizitdíj, kórházi napidíj, „dobozdíj”) bevezetése nagyon kedvezőtlenül hatott a párt megítélésre. A helyzeten csak rontott a két tárcavezető- Molnár Lajos és utóda, Horváth Ágnes - rossz kommunikációja. Ártottak a pártnak Kóka János házépítési ügye, miniszterként pár tucat vasúti szárnyvonal megszüntetéséről szóló döntése, egyes, sajtóban feltárt korábbi cégkapcsolatai is. De a legsúlyosabb csapást Kóka János elnökségére a Hír TV tényfeltáró riportja mérte 2008 februárjában, melyben nyilvánosságra hozták, hogy több olyan személy is szavazott az SZDSZ 2007-es tisztújító küldöttgyűlésén, akik erre nem lettek volna jogosultak.

Kóka János eddigi pártelnöki működését beárnyékolta az MSZP-től való elhatárolódási kényszer, ám a koalíció felbontásával lekerülni látszott róla ez a teher, hiszen ő a kampányban hivatkozhat majd arra, hogy ő saját pártja érdekében a legvégsőig is elment addigi szövetségesével szemben. Ennek ellenére nem került közelebb a párt annak a stratégiai problémának megoldásához, hogy az SZDSZ számára –a Fidesszel való viszony elmérgesedése miatt- a jobboldal felé nem vezet útja, kispárttá válása óta sorsa jelentős részben az MSZP-hez van kötve. A párt rengeteget küszködött a kormánykoalíció elmúlt hat évében azzal, hogy az MSZP-től való túlzott eltávolodás (és ezáltal Orbán Viktor hatalomba

való visszatérésének segítése) nélkül próbált önálló arculatot kialakítani. A kormánykoalícióból való kilépés óta eltelt hetek eseményeiből pedig könnyen arra a megállapításra juthatunk, hogy Kóka vezetésével az SZDSZ ugyanezt próbálja eljátszani. Ezt a „kinn is vagyok, benn is vagyok” kurzust Fodor Gábor azonnal támadni kezdte. Ha június 7-ig a jelenlegi pártelnök nem teszi világosabbá az MSZP-s kisebbségi kormánnyal szembeni attitűdjét, akkor Fodor Gábor esélyei megnövekedhetnek vele szemben a nemsokára sorra kerülő tisztújításon. Kóka Jánosnak viszont egy komoly, Fodort zavarba hozó ellencsapásra van lehetősége. Felszólíthatja riválisát annak tisztázására, hogy az SZDSZ április végi, a kormánykoalíció felbontására szavazó egyértelmű döntése után hajlandó lenne-e a pártot a kormánykoalícióba visszavezetni, s ha igen, milyen feltételekkel? Sokatmondó, hogy Fodor Gábor eddig nem igyekezett ez ügyben egyértelművé tenni álláspontját.

Érdeemes megvizsgálni azt is, amit Fodor Gábor többször is hangoztatott, hogy az SZDSZ kész megméretettni magát egy esetleges előrehozott választáson. Ez jelen pillanatban nagy valószínűséggel, a párt parlamentből való kiesését eredményezné, hacsak nem tudná olyan mértékben differenciálni magát az MSZP-től, hogy elérje az öt százalékos parlamenti küszöböt, emellett igazából - a jelenlegi gazdasági helyzet valamint társadalmi elégedetlenség miatt - egyik pártnak sem lenne előnyös. "Ellenzékiségük" első két hetében korlátozottan éltek a kormányzati elképzelések megakadályozásának lehetőségével, támogatták a kormányátalakítást (azzal a feltétellel, hogy az nem jelent többletkiadást). Mind Kóka János mind Fodor Gábor, kilátásba helyezte, hogy a költségvetési törvény terén az MSZP komoly ellenállásba ütközhet az SZDSZ részéről, amely könnyen kiválthatja a fent említett előrehozott választás bekövetkeztét. Mi lehet tehát az SZDSZ jövője, amikor Fodor Gábor az ATV-ben úgy fogalmazott, hogy amennyiben egy csodálatosan jó költségvetés lesz előterjesztve, akkor megszavazzák, ellenkező esetben az SZDSZ ellenzéki pártként nyom majd gombot?

3.A kormányválság nyújtotta alternatívák az SZDSZ számára

Az SZDSZ a szakítással járó megújulásával két zsákutcából kerülhet ki, amely az utóbbi évek velük kapcsolatos ellenérzéseit részben orvosolhatja. Egyfelől annullálná az SZDSZ „eredendő bűnét”, ’94-es koalícióra lépését az MSZP-vel, amely egy máig tartó kölcsönös függőséggé vált, másfelől a szakítás új irányba terelné a pártot ami egyben a jelenlegi legitimációs válság személycsere általi megoldását jelentené. Eddigi koalíciós szimbiózisuk „gyümölcse” ugyanis az MSZP részéről hangoztatott „nehogy már a farok csóválja a kutyát” szindróma valamint az SZDSZ részéről a koalícióból történő kilépéssel való ideáig többször sikeresen alkalmazott fenyegetésen kívül a konvergenciaprogram megalkotása és betartása mellett csupán annyi, hogy amíg Gyurcsány Ferenc saját pártja valamint gyakorlatilag az „ország” ellenében kívánta végrehajtani reformprogramját, addig az SZDSZ-ben sziklaszilárd támogatóra lelt. Ez kemény ellenállást eredményezett egy olyan helyzetben, amikor a népszavazást követően a reformok megtorpantak.

Az SZDSZ a koalícióból kilépve az eddigieknél markánsabban képviselheti liberális gazdaságpolitikáját, amely szimpatikus azok számára, akik csalódtak az MSZP-vel való koalíciókötésükben. Az MSZP-vel történő együttműködésük alapjának megszűnésével - a reformok visszafogásának, átalakításának, valamint Gyurcsány Ferenc hirtelen irányváltásának következményeként - az SZDSZ megtalálhatja saját immár kompromisszumoktól mentes hangját, a jövőben klasszikus európai liberális párttá válhat jelenlegi magyar imitációjából, hiszen az MSZP-nek túl liberális volt koalíciós partnerük miközben az SZDSZ részéről identitásának és programjának túl nagy feladásával, túl sok kompromisszummal járt a koalíció.

A koalíciós törésvonalból előnyt kovácsolhat az SZDSZ, amennyiben (szembemenve az MSZP jelenlegi „bársonyos reformokat” hirdető politikájával) sikerrel érvényesíti a közvélemény előtt önálló liberális identitását. Ez azonban önmagában még kevés lehet, mert az SZDSZ-es reformpolitika nagyon népszerűtlennek bizonyult. Szükséges lehet a jobboldali liberálisok, azaz az SZDSZ-től 1998-ban a Fideszhez átpártolt szavazók visszacsábítása is, ahogy ezt Fodor nemrég célként kitűzte.

Miközben Magyarországon a pártok nem képviselik tisztán a velük azonosított ideológiai

irányzatok politikai, gazdasági célkitűzéseit a két nagy párt hatalomért folytatott küzdelme közepette a koalíciós szakadás valamint a belső megújulás következményeként az SZDSZ egy ténylegesen megerősödött liberális párttá válhat, amelyik-a német FDP mintájára- nemcsak a baloldali, hanem a konzervatív erők felé is nyitott. Ez nemcsak azért ígérkezik nehéznek, mert egy ilyen paradigmaváltás minden pártban komoly szemléletváltással kell, hogy járjon, hanem azért is, mert a többi párt programjának is úgy kell átalakulnia, hogy egy esetleges együttműködés vállalható legyen a szabad demokraták számára. Más szóval, az SZDSZ-nek nem csak az MSZP-vel, hanem más pártokkal való koalícióképessége számos, a párton kívüli tényezőnek is függvénye. Az elnökválasztó küldöttgyűlésen azonban a jelenlévőknek azt is mérlegelniük kell, hogy Kóka János vagy Fodor Gábor alkalmasabb-e a párt további szervezeti átalakítására, a 2010-ben esedékes országgyűlési választásokra való felkészüléshez szükséges aprómunka elvégzésére.

Az elnökválasztás tétjét tehát nemcsak abban látjuk, hogy ki fogja irányítani azt az SZDSZ-t, amely nélkül az MSZP 2002 óta nem tudott kormányt alakítani, hanem abban is, hogy képes lesz-e a magyar liberális párt az érdekeinek inkább megfelelő, a már említett paradigmaváltást megvalósító útra lépni. Ha ezt nem teszik meg, akkor jóval nehezebb lesz a szavazók számára vonzó, szimpatikus pártot bemutatni a következő két évben, dacára annak, hogy egy ellenzéki pártnak-különösen most, az egyetlen kormánypárt népszerűtlenségét is figyelembe véve-könnyebb támogatottságát növelni.

A paradigmaváltás és a kisebbségi kormányzáshoz való viszony tisztázása mellett van még egy harmadik feltétel, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy az SZDSZ sikeres legyen a következő két évben, függetlenül attól, hogy Fodor győzelme esetén a párt visszatér-e a kormánykoalícióba vagy sem. Ez pedig az, hogy a győztes képes legyen legalább egy olyan „gentlemen’s agreement” megkötésére legyőzött riválisával, amely a következő pártelnök számára lehetővé teszi a békés ténykedést. Ellenkező esetben könnyen fennmaradhat az SZDSZ jelenlegi megosztottsága, s ez a párt Országgyűlésbe való bejutását tenné kockára.

-
- ¹ Beszélő, 2008. március 13. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/nem-gondolom-hogy-enkel-lenyegesen-nepszerubbek-lehetnenk>
- 2 Népszabadság, 2008. március 25. Beruházás-támogatás: drága titkok
- 3 Népszabadság, 2007. február 7. SZDSZ: Kóka hivatalosan is bejelentette elnökjelöltségét.